

KOALIČNÍ SMLOUVA SPOLU A PIRSTAN 2021

ANALÝZA PRO NEON

PETR LEBEDA, GLOPOLIS, 14. 10. 2021

Hodnotovému ukotvení koaliční smlouvy není moc co vytknout. Ačkoliv jde o standardní entrée u politických dokumentů, základní hodnoty jsou zastoupeny a prezentovány vlastním, nejspíše sdíleným jazykem všech 5 koaličních stran. V preambuli bije do očí trochu populistická “bezohledná nezodpovědnost” předchozí vlády, ale snaha “zacelit rány” a ozdravit nejen finance a ekonomiky, ale také “důvěru lidí ve stát a jeho instituce” si zaslouží podporu a připomínání.

Co a jak se **podaří prosadit**, bude záležet na personálním obsazení, politice jednotlivých partají, udržení avizovaného ducha koaliční spolupráce a dalším vývoji světa kolem. 14 z prioritních oblastí programu odpovídá stávajícím resortům (18 ministrů vedle premiéra doplní ministerské posty pro vědu a výzkum, EU a legislativu) a 15. prioritní agendou je digitalizace.

Vedle digitalizace, úzce spojené s reformou státní správy, covidu (vlastně jen před závorkou) a růstu cen, resp. dluhů by měla mezi **velká politická témata** nadcházejících let patřit mimo jiné důchodová reforma a bydlení, bezpečnostní strategie, státní energetická koncepce, revize rámcových vzdělávacích programů či novelizace stavebního a služebního zákona, zákona o sociálních službách a ochraně zemědělské půdy.

Řada z těchto priorit se objevuje v koaličním programu **průřezově**. Z hlediska NeoN jsou zajímavé křížové odkazy v různých oblastech na lokální zdroje a šetrnost, opakovaný důraz na sociální citlivost vůči zranitelným skupinám, včetně dalšího řešení exekucí, různé formy a oblasti vzdělávání, podpora malých a středních aktérů i tvrdší postoj vůči nadnárodním firmám - daňově, u zemědělských dotací či v evropské regulaci online platforem.

Většinu kapitol doplňuje vesměs konstruktivní vztaženost k příslušným agendám **EU** (s výjimkou razantního postoje k nelegální migraci a výhradám vůči určitým aspektům Green Dealu) a závazek k “profesionálně a zodpovědně připravenému” českému předsednictví EU ve 2. polovině 2022. Obecně však vedle poctivější přípravy českých pozic z koaliční smlouvy až příliš dýchá starý

přístup založený na primárním zájmu o fondy, vnitřní trh a volný pohyb lidí bez ambice o originální příspěvek či systematictější posun dalších agend.

V koaličním programu se často zmiňuje potřeba **dlouhodobých** řešení či koncepcí: pro veřejné finance, penzijní reformu, dopravní infrastrukturu, pěstounskou péči, bezpečnostní sbory, výzkumnou excelenci, lesní politiku, participaci farem na zpracování a obchodu potravin či pro “dlouhodobě udržitelnou digitalizaci”. Dlouhodobé mají být i přínosy z předsednictví (na rozdíl od roku 2009 je však dnes předsednická země především zprostředkovatelem).

Jen nepatrná část z průřezových či dlouhodobých priorit ovšem nabízí i specifický **průřezový přístup** k jejich řešení. Za pozornost stojí 3 výjimky: explicitní volání po užší spolupráci MŽP, MZe a MPO v oblasti zelené transformace, koordinace regionální politiky napříč resorty a závazek k lepší koherenci národních politik pro plnění SDGs.

Demokracii zajistí kvalitní stát

Z hlediska hlavních agend NeoN nový vládní program nabízí ochranu demokracie, jasnější příklon k ekologické i sociální udržitelnosti, včetně pokračující pozvolné reformy vzdělávání. Okruh agend, které mají či mohou mít blíže ke konsenzuálnímu posunu se tak oproti předchozím vládám rozšířil. Nicméně kulturní rozštěpení společnosti se promítá do odlišného postoje k lidským právům první a druhé generace i do dílčích řešení ostatních agend.

Jasně **prodemokratické**, prozápadní (byť s větší sympatií pro transatlantickou spolupráci než EU) rétorice založené na reflexi populistické politiky je možné věřit.

Vítaný obrat nastává rovněž kolem **veřejnoprávních médií**. V samostatné sekci kapitoly o kultuře, jež je rovněž nadějně zpracovaná, koalice deklaruje zájem na jejich svobodě a transparentnosti. Zaměří se na udržitelnost jejich financování, zapojí Senát do systému volby Rady ČT, ČRo a ČTK a jejich hospodaření podrobí kontrole NKÚ. Na několika místech se také dotýká přístupu k **dezinformacím**, včetně podpory pro evropskou regulaci a rozvoj různých gramotností - občanské vzdělávání a etická výchova, finanční a mediální gramotnost, kritické myšlení.

Značný podíl konkrétních opatření pro lepší kvalitu **státu i politické kultury** (větší nezávislost nejvyššího státního zástupce, zákon o střetu zájmu, rozšíření pravomocí NKÚ, reforma ÚOHS, whistleblowing, transparentnost veřejných zakázek ad.) snad ukazuje, že koalice chápe podmíněnost demokracie dobrým fungováním státu pro co nejvíce občanů.

Veřejnou správu chce koalice reformovat zřízením expertního pracoviště, inventurou, zejména sjednocením a zjednodušením agend, revizí služebního zákona, nábořem špičkových odborníků, měřením výkonu a silnou centrální autoritou v oblasti ICT na řízení a kontrolu digitalizace.

S veškerým důrazem na modernizaci a inovace státu, kapitola o **školství** pokračuje hlavně v postupné reformy minulé vlády (resp ministra Plagy): více financí, podpora ředitelů, pedagogů i podpůrných pracovníků, snížení celkového objemu učiva, důraz na kvalitu a klíčové kompetence. Novou vládu by ovšem mohl odlišit na jedné straně potřebný důraz na neformální a celoživotní vzdělávání, obušování regionálních rozdílů a podporu různě znevýhodněných žáků, na druhé straně konzervativní důraz na zkoušky (oproti snaze i o jiné druhy hodnocení během lockdownů).

Rozdělená lidská práva

Koalice bude “uplatňovat konzervativní přístup k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod”. **Lidskoprávní** rétorika je mnohem silnější navenek (návrat k “havlovské” zahraniční politice), než dovnitř a viditelně preferuje občanská a politická lidská práva (1. generace - boj s nedemokratickými režimy a proti extremismu) zejména nad právy kulturními (2. generace - rovnější odměňování, LGBT, ochrana etnických menšin). I v ústřední vizi pro EU koalice apeluje na unii demokratickou, nebyrokratickou, obchodně otevřenou “s důrazem na dodržování občanských svobod”.

Ačkoliv budoucí vláda příliš nereflektuje svůj slabý společenský mandát (na rozdíl od bezpečného mandátu parlamentního), uvědomuje si, že přebírá “zemi zjizvenou a rozdělenou zbytečnými sváry”, a deklaruje potřebu většího konsenzu, alespoň o velkých reformách. Snaží se nabídnout aspoň pár řešení jak **překlenout propasti** mezi chudými a bohatými, zdravými a nemocnými, regiony (regionální politika, eurofondy, školství, zelená transformace ad.) či generacemi (penzijní reforma), ale řadu příkopů zmiňuje jen okrajově, neochotně anebo vůbec.

V **sociální oblasti** se pod heslem “zodpovědné solidarity všem, kteří si neumí pomoci sami”, sice věnuje podrobně různým sociálním službám, ale deklarovaná potřeba sociální citlivosti se rozhodně neopakuje stejně silně u každého tématu, kde je na místě. O nerovnostech se mluví jen v kontextu vzdělávání, sociální politiku vláda zaměřuje na podporu rodiny a domácnosti, dětí, osob se zdravotním postižením (chystá zákon o sociálním podnikání). Ostatní skupiny pak shrnuje už neadresně pod termín “ohrožené skupiny”.

Důsledně “negenderový” slovník (“potřeby rodin samoživitelů”) podtrhuje absence zmínek o ženách, natož o **rovnosti žen a mužů**. Ačkoliv zajímavé podpory různých druhů péče (nejen o děti či seniory, ale také např. péče o pečovatele v rodině, rodičovský příspěvek pro prarodiče, či i pro NNO

praktická podpora částečných úvazků a navýšení limitů na DPP a DPČ) představují silnou linku napříč programem, klíčový důraz je kladen na rodinu. Důležitý závazek k boji proti sexuálnímu a domácímu násilí pomíjí prevenci i pomoc postiženým a k žádné agendě EU neodkazuje. Práva žen jsou zmíněna pouze v kapitole o zdravotnictví v souvislosti s volbou poskytovatele péče.

Ochrana **práv menšin** je zmíněna pouze v preambuli. Registrované “partnery” chce koalice vágně podpořit “úpravou právních podmínek”. S výjimkou podpory dětí s odlišným mateřským jazykem a dětí jinak znevýhodněných o ostatních právech řeč prakticky není. Zejména o právech rasových, náboženských či národnostních menšin - i o romské tematice smlouva zcela mlčí. Že v této oblasti liberální politiku čekat nemůžeme, podtrhuje koalice vyhraněným postojem proti povinným kvótám v migraci, mantrou o její prevenci v místě vzniku a podél migračních tras a snahou tento opět silící globální problém řešit “podporou pro migrační tábory mimo území EU”.

Neviditelná a okrajová služba neziskovek

Podobně slabé a nepřesvědčivé jsou i zmínky o občanské společnosti jako takové, hlavně její organizované části - o **neziskovém sektoru**. V preambuli vláda sice uvádí, že chce být v “pravidelném dialogu s občanskou společností”, žádný jednotící prvek a slovník, natož koncept či klíčová témata pro NNO koaliční smlouva neobsahuje. Neziskový sektor explicitně přizývá ke spolupráci na digitalizaci státu a rušení “zbytných a duplicitních povinností” a při podpoře zdravého životního stylu. Spoléhá na něj v sociálních službách, ale bez zmínky o neziskovém charakteru většiny poskytovatelů. V kapitole o bezpečnosti chce koalice trochu bizarně zavádět “systematickou přípravu občanů a spolků na krizové situace” s echem v kapitole o obraně.

Mimo zdravotnictví (centra duševního zdraví) či hasiče, v poněkud okrajových souvislostech také zmiňuje několik **konkrétních nevládních organizací**: koalice bude “podporovat všechny volnočasové organizace (Skaut, Sokol, Orel atd.) a obdobné aktivity občanské společnosti”, “myslivce, včelaře, spolky atd., aby sázeli stromy a zakládali krajinné prvky” a v kapitole vypichuje připravovanou kampaň pro výběr “českého národního ptáka” s Českou společností ornitologickou.

Z prioritních témat NeoN ve **Strategii rozvoje spolupráce s NNO 2021-2030** se program jen lehce dotýká participace a veřejného financování. Ačkoliv s pojmem občana operuje smlouva v mnoha souvislostech, je především pasivním subjektem - odběratelem služeb státu. Větší **zapojení občanů**, resp. veřejnosti zmiňuje pouze u změny stavebního zákona. I když napomoci práci NNO by měly i kroky zvyšující transparentnost (jako online sledování toho, jak vláda plní svůj program). **Víceleté financování** sice zmiňuje několikrát jako obecný cíl i specificky, avšak jen pro prioritní sektory: sociální služby, zdravotní péči a výzkumná a vědecká pracoviště.

Nemalou pozornost věnuje koalice lepšímu využití **evropských fondů**: zejména Fondu obnovy, Fondu pro spravedlivou transformaci, sociálním a kohezním fondům (doprava) a na Modernizační fond se explicitně odkazuje dokonce na několika místech (školství, energetika a životní prostředí). Dokument však postrádá byť jen v náznaku reflexi chronického problému státu: mj. nedostatečně vyjednané a naplňované národní strategie, nereprezentativní a neprůhledné způsoby řízení a kontroly eurofondů.

Shodnější a ucelenější pohled na udržitelnost

Zatímco kulturní transformace dále představuje bod, na němž se česká společnost a politika štěpí, jak sociálně-ekonomická soudržnost, tak zelená (a digitální) transformace s novou vládou, zdá se, stvrzují svůj posun do poloh **více konsensuálních** (ačkoliv od opozice lze očekávat opět silnější protitlak). V principu už potřeba přechodu na čistou, nízkouhlíkovou a cirkulární ekonomiku šetrnou vůči přírodě a jejím zdrojům (i lidem) není zpochybňována. Ačkoliv i uvnitř koalice přetrvávají významné spory (o energetickém mixu, elektromobilitě, kompenzacích ad.), politická otázka pro celou vládu (nejen MŽP) už definitivně nestojí “proč”, ale “jak” (i když podobné je to i ve vzdělávací politice, už skoro 10 let).

Energetická vize vlády stojí na kombinaci jádra (včetně malých reaktorů), OZE (s rehabilitací fotovoltaiky “na střeších”) a energetické účinnosti. Green Deal nerozporuje, ale chce s EU vyjednat zohlednění sociálních dopadů a specifík ČR. Podpoří uhlíkové clo, drží uhelné limity a odklon chce dříve než 2038 výměnou za uznání jádra za bezemisní a zemního plynu za přechodný zdroj v taxonomii EU.

Zemědělství patří mezi kapitoly, kde je cítit závan čerstvého, na dosavadní české poměry až progresivního větru, protože “Česko bude bio”. Zemědělská politika má od počátku efektivně spojit “ekonomické, ekologické a sociální cíle v naší krajině” - zastropovat dotace pro velké firmy, podmíněnost dotací šetrností ke krajině a zvířatům a zjednodušení jejich administrativy, do 2030 ¼ půdy do režimu ekologického zemědělství a min 1/10 na ochranu biodiverzity, ukončení podpory biopaliv 1. generace a zmenšování půdních bloků.

Politiku **životního prostředí** pak koalice sama označuje za liberálně-konzervativní. Green Deal vidí jako příležitost jak “modernizovat českou ekonomiku, zvýšit kvalitu života a zlepšit životní prostředí”. Ochrana vody se posouvá do roviny národního zájmu, ale nové nádrže (včetně projektu Labe-Odra-Dunaj) mají stopku. Ochrana půdy má mít přednost před výstavbou výrobních a logistických center (nikoliv však už před zájmy dalších developerů). A běžným pojmem se stává i cirkulární hospodářství, jenž má nejen snížit množství dopadů.

Spoluprací napříč sváry k silnějšímu uznání nezisku i demokracie

Koaliční program nové vlády je tedy očekávaným mixem **více konzervativních a méně liberálních** kroků, který se v každé z prioritních oblastí NeoN i v každé z 15 prioritních oblastí budoucí vlády rozehrává v trochu jiné podobě. **Platformy či koalice NNO** budou vůči vládě každá v trochu jiné situaci, co se týče možných ambicí na změny v jejich agendách, přístupnosti politiků a úředníků a nejspíš i možností veřejné finanční podpory.

Pro sítě a organizace, které usilují o větší transparentnost, kvalitu a zejména digitalizaci veřejné správy se otevírá více prostoru, podobně jako pro aktivity zaměřené na podporu demokracie v zahraniční politice (u transformační politiky asi více než rozvojové spolupráce), reformu zemědělství, ochranu životního prostředí a inkluze ve vzdělávání. Jinak pro školství asi zásadní změna nenastává. Naopak lidskoprávní platformy usilující o rovnější podmínky pro ženy, LGBT či etnické menšiny přílišný pokrok nejspíš nezaznamenají a budou nejspíš používat pro své cíle i jinou taktiku. Respektovat **vzájemné rozdíly v postojích k tématům i v metodách práce**, udržet solidaritu (zejména v přístupu ke všem lidským právům) a propojenost mezi našimi sítěmi teď ale může být náročnější než v minulých 4 letech s ostřejší a společnější frontovou linií.

Společná priorita NeoN - demokratický a občanský prostor by v následujícím období neměl být významně ohrožen také v důsledku oslabení extremistických a populistických stran. Na druhé straně i nová vláda je zatím vzdálená **konceptnější podpoře neziskového sektoru**, jak ji definuje Strategie spolupráce s NNO 2021-2030, schválená předchozí vládou: lepšímu vnímání, participaci a financování neziskových organizací (včetně střech a platforem). A bude třeba vynaložit dodatečné kolektivní úsilí nejen na ukotvení opatření na různých resortech, ale také vysvětlování potřeby jiné kultury práce a spolupráce.

Otázkou zůstává, zda se za pár zmínekami o koordinaci napříč resorty a potřebě většího společenského konsensu vůbec v koaliční smlouvě nabízí nový prostor pro **konstruktivní spolupráci** nové vlády s širší občanskou společností (s významnější, ale nikoliv výhradní rolí sítí NNO) na dlouhodobějších řešení společných průřezových témat, jako jsou kvalita státní správy, dezinformace, bydlení, spravedlivá transformace, zemědělská reforma či dokonce ucelenější a ambicióznější naplňování strategie udržitelného rozvoje (Agendy 2030) nejen v domácím, ale i evropském a mezinárodním kontextu.

S dobrou vůlí (a potřebnými zdroji a kapacitami) zacelovat sváry a posilovat důvěru ve stát všude tam, kde je poctivá snaha, by propojené sítě neziskovek mohly mít nyní nejen větší pozitivní dopad na společnost, ale též organicky

získat **silnější uznání a postavení** v očích úředníků, politiků i skeptičtější veřejnosti. Čas máme do příštích voleb, v nichž se občanům (ať už nestálým voličům či bezprecedentně nezastoupeným milionům) dost možná nebude zodpovídat jen vládní, ale též nezisková elita.

KOALIČNÍ PRIORITY

1. Stabilizace veřejných financí

Naše země potřebuje odpovědnou rozpočtovou politiku, která zabrzdí nesmyslné rozhazování peněz daňových poplatníků, nalezne úspory a stanoví **dlouhodobé směřování veřejných financí** a v co nejkratší možné době zajistí rozumné hospodaření státu.

Cesta ke stabilitě je v reformě výdajů státu, **opatřeních proti střetu zájmů a korupci** a efektivním nakládání s penězi, nikoli ve zvyšování daňové zátěže.

2. Orientace na EU a NATO

Česká republika musí být **aktivním členem Evropské unie** a NATO hájícím zájmy svých občanů. Zahraniční politika bude mít nezpochybnitelnou **euroatlantickou orientaci**, důraz na stabilní partnerství s demokratickými zeměmi po celém světě a na **ochranu lidských práv a demokracie**. Členství v Evropské unii považujeme za klíčové a prospěšné pro ČR a jsme připraveni se úspěšně zhostit **předsednictví Rady EU** ve 2. pololetí roku 2022.

3. Penzijní reforma

Jsou to lidé, kdo tvoří prosperitu naší země. Proto si každý zaslouží vědět, že má jistotu ve stáří. Připravíme takovou reformu, která zohlední zásluhovost a také podpoří **mezigenerační solidaritu** v rodinách. Reforma penzijního systému bude postavena na **celospolečenském konsenzu**, který zajistí dlouhodobou perspektivu.

4. Vzdělávání

Budoucnost naší země závisí na vzdělání našich dětí i celoživotním učení nás všech.

Vzdělávací systém musí využít potenciál kvalitních učitelů, musí vytvořit prostor pro rozvoj znalostí, dovedností a **kompetencí** žáků a studentů, a to vše v moderním obsahu a prostředí. Vzdělávací systém musí umět **pomoci těm nejslabším**, stejně jako podpořit talenty.

5. Regionální soudržnost

Vzrůstající **rozdíly mezi regiony** naší země jsou zásadní celospolečenskou výzvou. Místo, kde člověk žije, nesmí tak zásadně ovlivňovat kvalitu vzdělávání, dostupnost zdravotní péče nebo konektivitu. Vláda bude předcházet dalšímu rozevírání nůžek mezi regiony a řešit problémy, které vedou k vyliďňování venkova a pohraničí.

6. Podpora svobodného trhu

Podpora malých a středních podniků a cílení investičních dotací a podpor na opravdové potřeby jsou cestou k zajištění prosperity naší země. Podpoříme kreativní a inovativní přístupy s potenciálem růstu a zdravé konkurence. Podpora z veřejných financí nesmí jít na zvyšování zisků a vlivu velkých firem.

7. Životní prostředí

Změny klimatu jsou nezpochybnitelné. Tato vláda se zavazuje hledat řešení, která budou omezovat lidský vliv na klimatické změny. Budeme hledat realistická řešení, která opravdu pomohou **ochránit životní prostředí, vodu, ovzduší, půdu, lesy a krajinu.** A to vše s vědomím odpovědnosti za prosperitu naší země.

8. Rodina a bydlení

Pro rozvoj naší společnosti je důležitá stabilita rodin. Pomůžeme rodinám zvládnout výzvy, před kterými stojí. Podpoříme flexibilnější pracovní podmínky, nabídneme širší možnosti, jak **sladit rodinný a profesní život**, a zajistíme dostupnou zdravotní péči. Zjednodušíme život všem, kteří poctivě pracují, a současně nabídneme **cílenou pomoc těm, kteří si nedokáží pomoci sami.** Nezavíráme oči před problémy, které lidé v naší zemi mají. A bydlení je v poslední době jedním z nich. Přineseme řešení, která pomohou jak vlastnickému, tak nájemnímu bydlení včetně **sociálního bydlení.** V současné době je nejdůležitější zásadní zrychlení **stavebního řízení** při zachování ochrany ostatních zájmů a podpora samospráv.

9. Digitalizace

Sjednocení a digitalizace procesů státu jsou cestou k přátelštější, efektivnější a levnější státní správě. Naučíme stát fungovat efektivně s využitím všech moderních technologií. Digitalizace je nejen cestou k pohodlnějšímu kontaktu občanů se státem, ale automatizace procesů také povede k **efektivnějšímu fungování státu jako celku.** Pro seniory a lidi se **speciálními potřebami** nadále zůstane papírová cesta.

10. Věda a výzkum

Naše země je plná vzdělaných, talentovaných a inovativních lidí. Naše věda a výzkum mají dlouhodobě skvělé jméno ve světě. Věda a výzkum budou mít nezpochybnitelnou podporu, protože v nich vidíme příležitost, jak posunout Českou republiku ještě výše mezi nejúspěšnější země. Zajistíme funkční **spolupráci státní správy** s kvalitními akademickými pracovišti z ČR a zahraničí, což umožní lépe **přenášet aktuální poznatky do tvorby zákonů**.

11. Moderní státní správa

Státní správa musí být moderní, štíhlá a pružná. Připravíme ji na výzvy 21. století, přivedeme do ní nejlepší talenty, aby občanům dodávala špičkové služby. Zasadíme se, aby úředníci více **využívali a zpřístupňovali data** a jejich práce měla vždy **ve svém středu občana**.

12. Odpovědnost k voličům a politická kultura

Prosadíme zlepšení politické kultury. Do vedoucích pozic vybereme poctivé, kompetentní a důvěryhodné osobnosti, které budou hájit zájmy ČR a **nebudou ve střetu zájmů**. Nastavíme předvídatelnější jednání Poslanecké sněmovny. Zařídíme, aby občané na internetu viděli, jak vláda plní program. Budeme **konstruktivně spolupracovat mezi sebou i s opozicí**.

Tato analýza vznikla díky finanční podpoře Network of European Foundations (NEF) - Civitates. Obsah analýzy je ve výlučné odpovědnosti autora nemusí nutně reflektovat pozici NEF nebo partnerských organizací.